

Aan de Leden van de Vaste Commissie Financiën
Tweede Kamer der Staten-Generaal

datum: 16 november 2020

betreft: Overwegingen en aanbevelingen voor AO van 19 november inzake de
Exportkredietverzekering

Geachte Kamerleden,

In deze brief willen wij u een aantal overwegingen en aanbevelingen meegeven voor het [AO Exportkredietverzekering](#) op 19 november aanstaande. De brief richt zich specifiek op Nederlandse exportkredietverzekeringen (ekv) voor transacties ten bate van de fossiele industrie en is opgesteld door Building Change, Milieudefensie en Both ENDS. De overwegingen worden aangedragen door een aantal externe belanghebbenden en deskundigen op dit onderwerp. Naar onze overtuiging zijn deze reflecties nuttig als achtergrond voor het formuleren van interventies tijdens het komende AO die kunnen helpen een versnelling van de beoogde vergroening van de ekv op gang te brengen. Wij presenteren de overwegingen als bijlage bij deze brief.

Exportkredietverzekeringen en klimaat

[Onderzoek](#) naar de in recente jaren door de ekv in verzekering genomen portefeuille wijst uit dat tenminste 60% van de verzekerde waarde ten goede komt aan activiteiten in de olie & gas sector. Dit komt neer op gemiddeld rond de € 1.5 miljard aan verzekeringen voor fossiel gerelateerde transacties in het buitenland, die daarmee de effecten van binnenlandse klimaatinspanningen ernstig ondermijnen. Het is dan ook goed dat de [Monitor exportkredietverzekeringen 2019](#) een apart hoofdstuk wijdt aan de noodzaak tot vergroening van dit belangrijke instrument voor de ondersteuning van het Nederlandse bedrijfsleven in het buitenland. Nederland heeft zich in het Klimaatakkoord van Parijs verplicht tot een toekomst zonder fossiele energie. Om daarbij in binnen- en buitenland geloofwaardig te zijn is het noodzakelijk op korte termijn te starten met het afbouwen van exportkredietverzekeringen voor projecten in de fossiele sector.

Nederlandse bedrijven die inzetten op een groene en duurzame toekomst krijgen meer kans als een einde wordt gemaakt aan de ekv-gesteunde concurrentie uit de fossiele hoek. Een inzet op groene projecten en het uitfaseren van ekv's voor transacties ten bate van de fossiele industrie voorkomt bovendien dat arme landen blijvend afhankelijk worden gemaakt van inkomsten uit fossiele hulpbronnen; een economisch ontwikkelingsmodel zonder toekomst.

De belangrijkste aanbeveling die we aan u willen voorleggen is in te zetten op een zo kort mogelijk tijdpad voor de uitsluiting van alle ekv steun voor nieuwe transacties ten bate van de fossiele industrie.

Beweegredenen daarvoor zijn:

- Nederland heeft zich in het Klimaatakkoord van Parijs verplicht tot een toekomst zonder fossiele energie. Om die te kunnen realiseren is het noodzakelijk zo snel mogelijk te starten met het afbouwen van exportkredietverzekeringen voor projecten in de fossiele sector.
- Het Nederlandse klimaatbeleid is exclusief gericht op emissies die op Nederlands grondgebied plaatsvinden. Zo kunnen de extraterritoriale emissies via Nederlandse exportkredietverzekeringen voor projecten met een hoge CO₂-uitstoot in kwetsbare landen onverminderd worden voortgezet. Deze economisch en / of bestuurlijk kwetsbare landen kunnen buitenlandse investeringen vaak niet weigeren, ondanks het feit dat deze investeringen risicovol en niet toekomstbestendig zijn.
- Fossiele investeringen ondermijnen groene investeringen en brengen lokale gemeenschappen vaak schade toe doordat deze hun leefomgeving aantasten, met alle socio-economische en milieugevolgen van dien.
- In het verlengde van de terugtrekking van publieke financiële instellingen uit de financiering van kolen, nemen financiële instellingen wereldwijd ook stappen om daarnaast de financiering voor olie en gas terug te dringen. O.a. de Europese Investeringsbank, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Denemarken en Zweden zijn hier al actief mee bezig.
- Het behalen van de klimaatdoelen vereist een directe stop op publieke steun voor nieuwe financiering van fossiele brandstoffen. Nederland zou in dit proces een voortrekker moeten zijn, geen achterblijver.
- Vergroening van de exportkredietverzekering is nodig voor het behalen van de SDGs in de landen waarmee we handel drijven.

Graag zijn wij desgewenst bereid bovenstaande nader toe te lichten. Daarvoor kunt u contact opnemen met Lianne van der Steeg: l.vandersteeg@woordendaad.nl / 06-22311413.

Wij wensen u veel succes en wijsheid bij het overleg met de staatssecretaris.

Met vriendelijke groet,

Rosa van Driel/Lianne van der Steeg - Building Change
Niels Hazekamp - Both ENDS
Isabelle Geuskens - Vereniging Milieudefensie

BIJLAGE

1. Implicaties van internationale klimaatverplichtingen voor de exportkredietverzekering

Navraj Ghaleigh, Senior Lecturer in Climate Law, [University of Edinburgh](#)

Om de wereld te behoeden voor catastrofale klimaatverandering is snelle actie in alle economieën en samenlevingen van de wereld noodzakelijk. Het Klimaatakkoord van Parijs, een juridisch verdrag dat Nederland heeft geratificeerd, maakt duidelijk dat geen enkel land is vrijgesteld en dat de plicht om tot actie over te gaan het meest urgent is voor de landen die het meest hebben geprofiteerd van de koolstof-intensieve industrialisatie. Ook Nederland valt in deze categorie landen. Klimaatacties zoals de Europese Green Deal en de reacties op het arrest van de Nederlandse Hoge Raad in de Urgenda zaak zijn welkom, maar worden ondermijnd door de steun van Atradius DSB aan grijze industrieën.

De Nederlandse klimaatverplichtingen vanwege Europese wet- en regelgeving zijn gericht op emissies die op Nederlands grondgebied plaatsvinden. In dat licht zijn de buitenlandse emissies van Atradius DSB gesteunde projecten met een hoge koolstofintensiteit in kwetsbare landen die nu eenmaal sterk van buitenlandse investeringen afhankelijk zijn mogelijk niet onwettig. Maar de effectiviteit van het Akkoord van Parijs wordt er zonder twijfel door ondermijnd. Het risico bestaat ook dat de nabijheid van nieuwe infrastructuur voor fossiele brandstoffen lokale gemeenschappen schade toebrengt en hun recht op een schoon milieu schendt.

De ekv-steun voor de infrastructuur van fossiele brandstoffen is ook in strijd met de nieuwe economie van de energiesector. Aangezien hernieuwbare energiebronnen goedkoper worden dan fossiele brandstoffen, dreigen ekv's voor olie en gas te leiden tot potentieel waardeloze activa ("stranded assets") waarvan de waarde niet meer gerecupereerd kan worden. Zowel juridisch als beleidsmatig is dit geen verstandige inzet van het geld van de Nederlandse belastingbetaler. Positief is daarentegen dat de Nederlandse ekv de mogelijkheid heeft bij te dragen aan een verschuiving naar schone energie, tegen nul marginale kosten. Ook kan het helpen een rechtvaardige transitie te faciliteren voor werknemers die niet langer voor de aflopende fossiele economie kunnen werken. Een ekv-beleid dat er niet in slaagt fossiele steun af te bouwen en een transitie te stimuleren, staat op gespannen voet met de economische en juridische uitdagingen waarvoor overheden zich gesteld zien. Zoals recente ontwikkelingen in het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk of bij de Europese Investeringsbank laten zien wordt beleid gericht op het uitfasen van fossiele brandstoffen wereldwijd mainstream. Nederland zou op dat vlak ook bij de koplopers moeten horen, niet bij de achterblijvers.

2. De EKV in de nieuwe economie

Michel Schuurman, Directeur Economie & Politiek, [MVO Nederland](#)

Nederland en de wereld worden ongekend hard geraakt door de corona-crisis. De volksgezondheid en continuïteit van de gezondheidszorg zijn prioriteit 1. Ook op het gebied van hulp en handel heeft de corona-crisis een enorme impact. MVO Nederland ziet de gevolgen van deze crisis voor ondernemers in de nieuwe economie in Nederland en arbeiders in de formele en informele sector, boeren, stadsbewoners, overal ter wereld.

Minister Kaag voor BHOS heeft een belangrijk signaal afgegeven door snel 100 miljoen euro beschikbaar te stellen voor Covid19-bestrijding, inclusief aandacht voor vaccinontwikkeling en fysieke en mentale gezondheidsnoden voor kwetsbare landen en bevolkingen. Daarbij heeft zij een oproep gedaan aan de Wereldbank om dit geld in samenspraak met de partnerlanden in te zetten voor het creëren van een meer weerbare en koolstofarme economie.

Ook op het handelsdossier zijn zaken in beweging. De afgelopen twee jaar zijn op dit dossier belangrijke stappen gezet richting verduurzaming van de Nederlandse handelsrelaties. MVO Nederland pleit ervoor om ten tijde van de corona-crisis deze lijn door te zetten in de beleidslijnen die nu worden vastgelegd in reactie op de verwachte crisis van de wereldeconomie. Zoals in de BHOS-beleidsnota 'Investeren in perspectief' staat, kan ons land duurzaam bijdragen aan een eerlijke en groene wereldeconomie als we de doelen van het Klimaatakkoord van Parijs en de SDG's als leidraad nemen voor ons handelsbeleid. Daarbij gaan economie, inclusie en duurzaamheid hand in hand.

Wij pleiten voor een groen herstel uit de corona-crisis op nationaal en Europees niveau. Zie voor meer informatie hierover [ons position paper over het Nationaal Groeifonds](#). Als het gaat om het BHOS-domein, is het nodig om specifieke onderdelen van het beleid extra aan te zetten, zodat het Nederlandse antwoord op de corona-crisis weerbare economieën creëert die de SDG's dichterbij brengen.

Eén van onze aanbevelingen is daarbij om de uitfasering van investeringen in fossiele energie te continueren. In de Kamerbrief 'Internationaal financieren in perspectief' d.d. februari 2019 zet minister Kaag een duidelijke lijn in richting een koolstofarme wereldeconomie. Concreet stelt ze voor dat deze publieke banken de 240 miljard die nu aan corona-financiering is vrijgekomen, niet voor fossiel kunnen gebruiken. Wij vragen deze minister en u als Kamerleden deze lijn voort te zetten door alle exportfinanciering van Nederland in te zetten richting koolstofarme sectoren, dus ook de exportkredietverzekering. De vergroening van instrumenten als Invest-International en de exportkredietverzekeringen geeft het duurzame bedrijfsleven een steun in de rug en draagt tegelijkertijd bij aan het behalen van de SDG's in de landen waar we handel mee drijven.

In navolging van de aankondiging dat dit voor het Nationaal Groeifonds wordt verkend, lijkt het ons interessant om te verkennen welke effecten en impact een CO2-heffing van 100 euro/ton zou hebben op overheidsgesteunde exporten en buitenlandse investeringen, en hoe daar in de screening van exportkredietverzekeringen op wordt ingespeeld.

3. Grote gevolgen van EKV voor LNG project: het voorbeeld van Mozambique *Isabelle Geuskens, Vereniging Milieudefensie*

In het noorden van Mozambique, in de provincie Cabo Delgado, is langs de kust een paar jaar geleden aardgas gevonden. Via Atradius DSB staat Nederland - samen met andere landen - klaar om de enorme financiële risico's af te dekken voor verschillende bedrijven die voor de ontginning van deze enorme gasbel tientallen miljarden willen investeren. Het gaat hierbij naar verluidt om een Nederlandse aandeel ter waarde van tenminste US\$640 miljoen. In het licht van de onzekere toekomst voor fossiele brandstoffen zijn de economische risico's enorm, vooral voor Mozambique zelf. De lokale gemeenschappen verzetten zich tegen de gaswinning omdat ze gedwongen worden te verhuizen en hun middelen van bestaan in landbouw of visserij dreigen kwijt te raken en daarvoor nauwelijks worden gecompenseerd. Veel mensen eindigen in armoede en de spanningen lopen op.

Milieu- en mensenrechtenorganisaties die dit onrecht aanklaarten krijgen steeds meer te maken met afnemende civic space. Inmiddels wordt de regio geteisterd door islamistische militieën en ook militairen van het Mozambikaanse leger die de lokale bevolking tiranniseren. Honderdduizenden mensen zijn inmiddels op de vlucht geslagen. De militieën hebben zelfs de havenstad bezet vanwaar buitenlandse oliebedrijven hun vloeibaar gemaakte gas willen exporteren. Toch blijven deze internationale bedrijven zich op dit megaproject storten alsof er niets aan de hand is. Zij kunnen dat alleen volhouden dankzij de steun van overheidsgesteunde exportkredietinstellingen en ontwikkelingsbanken.

Over een jaar of 30 moet het grootste deel van de wereld verlost zijn van olie, gas en kolen. Maar Mozambique staat nu op het punt om visserij, landbouw en kansen voor toerisme opzij te schuiven in ruil voor een economie die afhankelijk wordt van aardgas, dat in vloeibare vorm de wereld over zal gaan, en nauwelijks de Mozambikanen zelf van energie zal voorzien. Terwijl in Mozambique veel potentieel is voor hernieuwbare energie, dreigt ook Nederland via Atradius DSB eraan bij te dragen dat dit door de enorme investeringen in LNG nooit van de grond komt. En dit, terwijl Mozambique nu al te kampen heeft met de gevolgen van klimaatverandering en zich als arm land hier nauwelijks tegen kan beschermen.

Met de klimaatkennis van nu worden arme landen als Mozambique juist door exportkredietsteun voor transacties ten bate van de ontwikkeling van nieuwe fossiele energiebronnen ten onrechte afhankelijk van een economisch ontwikkelingsmodel zonder toekomst. Hiermee gaan we niet alleen in tegen het Klimaatakkoord van Parijs, maar ook tegen het behalen van de Sustainable Development Goals (SDGs) die de armste landen het hardst nodig hebben.

Zie ook: [https://www.oneworld.nl/lezen/klimaat/klimaatonrecht/wij-betalen-miljarden-aan-
vuile-energie-in-afrika/](https://www.oneworld.nl/lezen/klimaat/klimaatonrecht/wij-betalen-miljarden-aan-
vuile-energie-in-afrika/) en
[https://milieudefensie.nl/actueel/a-just-energy-transition-for-
africa.pdf/@_@download/file/A%20Just%20Energy%20Transition%20for%20Africa.pdf](https://milieudefensie.nl/actueel/a-just-energy-transition-for-
africa.pdf/@_@download/file/A%20Just%20Energy%20Transition%20for%20Africa.pdf)

4. Internationaal speelveld

Laurie van der Burg - Oil change International

Nu de meeste publieke financiële instellingen bezig zijn zich uit de financiering van kolen terug te trekken, nemen een aantal instellingen ook stappen om daarnaast financiering voor olie en gas te stoppen. Zo heeft de Europese Investeringsbank besloten per eind 2021 geen olie en gas meer te financieren. Het Zweedse Swedfund deed dat al in 2017.

Exportkredietverzekeraars kunnen en zullen niet achterblijven: van het Verenigd Koninkrijk wordt verwacht dat ze binnenkort een stop op steun voor fossiel via de ekv aankondigen. De winst van de Amerikaanse President-Elect Joe Biden kan dit momentum helpen versnellen. Zijn klimaatplan [belooft](#) een stop op financiering voor vervuilende energie, o.a. via de Amerikaanse ekv. Ook [Frankrijk](#) heeft nieuwe klimaatmaatregelen aangekondigd voor haar ekv, maar staat helaas nog gas-financiering toe tot 2030. Dit is niet verenigbaar met de klimaatdoelen van het Akkoord van Parijs. Andere exportkredietverzekeraars die stappen zetten om olie- en gas-financiering te beperken zijn die van Denemarken en [Zweden](#). De olie, gas en steenkool die momenteel in productie is brengt de wereld al voorbij 1.5C opwarming. Het behalen van de klimaatdoelen vereist daarom een directe, wereldwijde, stop op nieuwe financiering voor fossiel. Om een dynamische economie te bevorderen zou ook de Nederlandse exportkredietverzekering in dit proces een voortrekkersrol moeten spelen. Door zich blind te blijven staren op een internationaal gelijk speelveld - dat toch al niet bestaat - loopt de Nederlandse exportsector het gevaar steeds meer achterop te lopen.